

Tatiana FILIPSKI

dr., lect. univ., Universitatea Tehnică
a Moldovei

Pedagogie muzeală: potențialul formativ al muzeului de artă în contextul educației muzeale a studenților-designeri

CZU 37.015:069 | doi.org/10.5281/zenodo.8289427

Rezumat: *Articolul reprezintă o cercetare teoretico-practică care aduce noi precizări cu privire la potențialul formativ al muzeului de artă în contextul educației muzeale a studenților-designeri, fiind specificate unele prevederi juridice din Cadrul legal european, ce vine în susținerea promovării patrimoniului cultural și artistic*

la toate nivelurile de învățământ. Totodată, sunt expuse relatări istorice despre întemeierea muzeelor de artă ca instituții publice și constituirea Muzeului Național de Artă al Moldovei, reliefându-se impactul pozitiv al colecțiilor sale în formarea-dezvoltarea armonioasă a persoanei, în special a studenților-designeri, din perspectivă inter- și transdisciplinară. De asemenea, sunt analizate succint viziunile cercetătorilor din domeniul vizat; sunt prezentate unele strategii de eficientizare a educației muzeale a studenților-designeri din perspectiva valorificării patrimoniului artistic; sunt descrise contexte esențiale de acțiune ale resurselor educaționale din muzeele de artă asupra acumulării cunoștințelor și a dezvoltării competențelor și abilităților practice la studenții-designeri.

Cuvinte-cheie: educație muzeală, muzeu de artă, patrimoniu cultural, patrimoniu artistic, tezaur, valori, studenți-designeri.

Abstract: *The article represents a theoretical-practical study that brings new clarifications regarding the formative potential of the art museum in the context of the museum education of design students. The author highlights certain articles from the European legal framework in support of the promotion of cultural and artistic heritage at all levels of education and presents historical accounts concerning the foundation of art museums as public institutions and the history of the establishment of the National Art Museum of Moldova, featuring the positive impact of its collections in the formation/harmonious development of the person, especially of design students, from an inter- and transdisciplinary perspective. The author also briefly analyses the views of a number of researchers in the targeted field, presents strategies intended to make the museum education of design students more efficient from the artistic heritage exploration perspective, and describes the essential contexts in which the educational resources of art museums may contribute to the accumulation of knowledge and the development of practical skills in design students, followed by conclusions and suggestions.*

Keywords: museum education, art museum, cultural heritage, artistic heritage, treasure, values, design students.

Introducere. Muzeul de artă reprezintă o sursă incontestabilă de cercetare, educație și inspirație pentru întreaga societate, dar mai cu seamă pentru studenții-designeri, studenții-arhitecți, viitorii plasticieni etc., deținând o varietate de opere artistice ce servesc drept repere și referințe pentru dezvoltarea și elaborarea propriilor idei, proiecte sau lucrări. Conexiunea cu colecțiile muzeale și operele de artă autentice oferă oportunitatea de a familiariza studenții cu contextul istoric, cultural și cu geneza acestor opere. Vizitarea muzeelor sau a expozițiilor îi poate ajuta să descopere și să cunoască noi stiluri și curente artistice, iar vizualizarea minuțioasă a exponatelor le poate furniza informații despre dezvoltarea artelor plastice, tehnicile, tehnologiile și materialele de executare, utilizate de predecesori în creația artistică.

În susținerea acțiunilor de educație și promovare a patrimoniului cultural, ce stipulează aspectele importante de realizare a educației muzeale (EM) în cadrul instituțiilor de învățământ, vine Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate,

FARO, 27 octombrie 2005. În baza Articolului 13, părțile se angajează: să faciliteze inserțiunea dimensiunii patrimoniului cultural la toate nivelurile de învățământ, nu neapărat ca obiect de studiu specific, ci ca mijloc propice de acces la alte domenii de cunoștințe; să fortifice legătura dintre învățământul din domeniul patrimoniului cultural și cel al formării continue; să încurajeze cercetarea interdisciplinară a patrimoniului cultural, a comunităților patrimoniale, a mediului și a relațiilor dintre acestea; să încurajeze formarea profesională continuă și schimbul de cunoștințe și de priceperi în interiorul și în afara sistemului de învățământ [15, p. 5].

La fel de valoros este Articolul 14, care oferă strategii ce vizează promovarea cu succes a patrimoniului cultural în societatea informațională. Acesta prevede angajamentul părților în utilizarea tehnicilor numerice în scopul îmbunătățirii accesului la patrimoniul cultural și la beneficiile acestuia prin: a) încurajarea inițiativelor care favorizează calitatea conținuturilor, prin garantarea susținerii diversității limbilor și a culturilor într-o societate a informației; b) favorizarea normelor compatibile la nivel internațional

referitoare la studierea, conservarea, punerea în valoare și securitatea *patrimoniului cultural*, încurajarea luptei contra traficului ilicit în materie de *bunuri culturale*; c) înlăturarea obstacolelor ce țin de accesul la informația cu privire la *patrimoniul cultural*, în scopuri pedagogice, protejând, în același timp, drepturile la proprietatea intelectuală [16].

Așadar, identificarea, dezvoltarea și implementarea unor acțiuni educative exprimate prin soluții tehnologice optime, atât în cadrul muzeelor, cât și în cadrul instituțiilor de învățământ, ar amplifica nu numai promovarea eficientă a patrimoniului cultural printre elevi și studenți, ci și ar contribui substanțial la formarea competențelor profesionale. În acest sens, vizitarea muzeelor de artă cu prezență fizică sau prin intermediul unor aplicații virtuale poate și trebuie să devină o experiență cognitivă și emoțională pozitivă, capabilă să stimuleze creativitatea și imaginația viitorilor specialiști. La fel, crearea în spațiul muzeal a unui climat educațional și cultural pozitiv, axat pe învățarea experimentală prin interacțiunea cu arhitecți, designeri, artiști plastici și alte personalități notorii ar forma/dezvolta abilități și competențe practice, influențând promițător performanțele academice și profesionale ale studenților.

Incursiune istorică în apariția muzeelor de artă.

Muzeul de artă este o instituție culturală dezvoltată și consolidată pe parcursul său istoric prin diverse evenimente semnificative raportate la transformările sociale, politice și culturale. Inițial, artefactele, obiectele cu valoare artistică, științifică sau religioasă erau expuse în temple, palate și colecții personale, fiind deschise doar anumitor categorii de vizitatori. Treptat, au devenit accesibile publicului larg. Primele muzee publice diferențiate ca profil, printre care și cele de artă, orientate spre familiarizarea vizitatorilor cu tezaurul muzeal, au fost consacrate relativ târziu în istoria umanității, ca urmare a intensificării interesului societății la începutul secolului al XIX-lea pentru sistematizarea colecțiilor muzeale în funcție de epoci, curente, stiluri etc. [6]. Relevant este faptul că, până în prezent, muzeul de artă achiziționează, restaurează, cercetează și promovează tezaurul constituit din opere de artă decorativă, aplicată, pictură, grafică, sculptură etc., oferindu-le vizitatorilor posibilități de identificare și recunoaștere a valorilor istorice și artistice. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale a transformat mai multe muzee postmoderne de artă în *laboratoare experimentale de cercetare/învățare* și le-a permis muzeelor contemporane de artă să-și extindă expunerea obiectelor muzeale și a colecțiilor în format digital, fiind disponibilă vizualizarea acestora din orice punct al lumii. Astfel, constituirea muzeului de artă în evoluția sa istorică a fost influențată de manifestarea interesului societății pentru cultură și educație, muzeul asumându-și un rol important în procesul de culturalizare și formare-dezvoltare a persoanei din perspectiva valorilor naționale și universale.

Muzeele de artă dețin colecții și lucrări ale unor artiști renumiți, reprezentanți ai diferitelor direcții, ori-

entări artistice sau școli, care reflectă anumite perioade istorice ale dezvoltării artei. De asemenea, muzeele expun creații ale copiilor, acestea reprezentând o modalitate de a-i introduce pe cei mici în lumea artei și de a-i ajuta să-și dezvolte creativitatea și imaginația [13, p. 58].

În contextul problemei abordate, devine necesar să elucidăm esențializat și succint activitatea Muzeului Național de Artă al Moldovei, care își desfășoară programul de muncă într-un edificiu cu titlul de monument arhitectural de însemnătate națională, clădirea fostului gimnaziu de fete al principesei Natalia Dadiani, construită după proiectul celebrului arhitect Alexandru Bernardazzi [7]. Muzeul a fost fondat în anul 1939, moștenind prin absorbție patrimoniul pinacotecii orașului Chișinău, inclusiv cele trei monumente deosebit de valoroase din punct de vedere arhitectural, construite în secolele XIX-XX: Casa Kligman (1897), Clădirea Principesei Natalia Dadiani (1901) și Casa Herța (1906) [5]. Patrimoniul Muzeului Național de Artă al Moldovei cuprinde o bogată moștenire culturală, reflectată în colecțiile sale, alcătuite din obiecte și artefacte ce datează din diverse perioade istorice și stiluri artistice, precum colecțiile de artă antică (monede, sculpturi, artă decorativă); artă medievală (icoane, obiecte de cult, carte veche); pictură, grafică și sculptură moldovenească ce datează din secolele XIX-XX; colecții de artă decorativă moldovenească (covoare, tapițerie, ceramică, obiecte de lemn, de sticlă etc.) din secolul al XX-lea etc. [2]. Aceste colecții sunt foarte prețioase atât din perspectivă istorică, artistică și culturală, cât și din perspectivă educațională, deoarece oferă publicului larg oportunități de învățare prin conexiunea sa cu tezaurul muzeal național și universal. Cercetările realizate de specialiștii din domeniul istoriei, al istoriei artelor și al științelor educației [3; 5; 7; 8; 9; 10; 11; 12] cu privire la valoarea colecțiilor muzeale, faptele istorice și aportul personalităților remarcabile în dezvoltarea artelor plastice naționale și universale consemnează anumite aspecte importante ale potențialului educativ al muzeului de artă, care contribuie la extinderea și aprofundarea cunoștințelor studenților-designeri și ale altor categorii de public.

În viziunea lui Constantin Cucus, muzeele pot și trebuie să renoveze activitatea educațională a instituțiilor de învățământ (la toate nivelurile/treptele), să activeze *scopurile colaterale*, menite să contribuie la *reintegrarea socială* și la *prevenirea marginalizării* [1, p. 189] prin utilizarea patrimoniului artistic ca instrument de intervenție cognitivă, morală, terapeutică etc., îmbunătățind calitatea vieții, iar educația muzeală ar trebui să creeze un mediu favorabil de învățare și dezvoltare eficientă a comunităților, indiferent de schimbările și provocările socioculturale.

În acest context, M. Kojevnikova [14, p. 166] susține că valorificarea potențialului educativ al muzeelor are un rol important în procesul de orientare profesională a elevilor și de formare/perfecționare a studenților, contribuind la crearea propriei opinii cu privire la diverse profesii și specificul domeniilor de activitate ale acestora.

În concluzie, muzeele de artă reprezintă instituții culturale ce exercită multiple funcții importante în societate, precum achiziționarea, conservarea, cercetarea și restaurarea, axate pe valorificarea deplină a resurselor educative ale patrimoniului artistic în formarea-dezvoltarea unui public cult și elevat, capabil să înțeleagă și să aprecieze frumosul.

Educația muzeală a studenților-designeri din perspectiva valorificării patrimoniului artistic. Educația muzeală include conținuturi noi, specifice, care pot fi angajate la diferite niveluri strategice, raportabile la fiecare din cele cinci conținuturi generale ale educației, la activitățile de formare-dezvoltare morală, intelectuală, tehnologică, estetică și psihologică a personalității umane, aceasta fiind definită drept un deziderat al noilor educații [2, pp. 67-68].

Educația muzeală se referă la activitățile și programele educaționale desfășurate prin intermediul artefactelor și colecțiilor deținute de muzee în scopul valorificării și promovării *patrimoniului cultural* la generațiile în creștere. În acest context, C. Șișcan susține că patrimoniul cultural se referă la moștenirea culturală ca noțiune globală [12, p. 83]. Potrivit lui T. Stăvilă, Republica Moldova posedă o bogată moștenire culturală și artistică, care este o resursă incontestabilă de opere de artă și arhitectură și constituie *patrimoniul cultural și artistic*, preluat și transmis prezentului încă din epoca paleoliticului, precum demonstrează numeroase descoperiri arheologice [10, p. 5].

Din cele relatate, putem deduce că *patrimoniul artistic* este parte componentă a *patrimoniului cultural* și reprezintă totalitatea bunurilor artistice cu valoare istorică, culturală sau estetică, precum pictura, sculptura, arhitectura, literatura, muzica etc., acestea fiind găzduite de muzee, galerii de artă sau biblioteci și servind drept o sursă valoroasă de învățare [4].

Educația muzeală a studenților-designeri din perspectiva valorificării patrimoniului artistic trebuie să reprezinte o abordare de tip integrat, axată pe premisele teoretico-practice ale educației formale, nonformale și informale, orientate spre dezvoltarea abilităților, a competențelor individuale și profesionale în context universitar tradițional și în afara acestuia. Astfel, educația muzeală poate avea un rol important în eficientizarea educației studenților, oferind oportunități de explorare, experimentare, cercetare și modelare a unor situații educaționale centrate pe exponatele muzeale, în cadrul cărora studenții-designeri vor însuși valori culturale, istorice, morale, cognitive și estetice, își vor dezvolta abilități de comunicare, înțelegere și apreciere a patrimoniului cultural.

Pentru a asigura succesul în educația muzeală a studenților-designeri, este necesar ca muzeul de artă să desfășoare activități educaționale și culturale adaptate necesităților și intereselor acestei categorii de public muzeal, facilitând accesul la resurse didactice suplimentare, precum laboratoarele de restaurare a artefactelor, depozitele cu lucrări sau colecții în proces de selecție și conservare, documente,

proiecte, literatura științifică etc. Educația muzeală a studenților-designeri în muzeul de artă poate fi realizată eficient, pornind de la elaborarea și implementarea unor strategii bine gândite, ajustate conținuturilor curriculare universitare. În acest context, propunem următoarele strategii:

- *Strategia cognitiv-constructivistă, valorificată în formarea profesională a studenților-designeri și axată pe promovarea tezaurului artistic*, care presupune centrarea pe înțelegerea și construirea cunoștințelor prin experiență și reflecție, îmbinând teoria cu practica în activitățile de explorare a tezaurului artistic, ceea ce ar incita aplicarea diverselor tehnici și materiale artistice în procesul creativ al studenților. La fel, abordarea inter-, pluri- și transdisciplinară a respectivei strategii ar încuraja colaborarea între diferitele domenii artistice și conexiunea dintre acestea, deschizând noi orizonturi de studiere și interpretare a creațiilor artistice proprii.
- *Strategia de realizare a EM a studenților-designeri în conformitate cu programele de studii universitare*, care ar fi realizată eficient prin includerea în programele de învățământ a unor module sau cursuri specifice de educație muzeală, studenților oferindu-li-se posibilități de interacțiune directă cu muzeul de artă și tezaurul deținut de acesta (pornind de la semnarea cu instituțiile muzeale a unor acorduri de colaborare în diverse proiecte artistice).
- *Strategia de elaborare a Programului de educație muzeală*, care presupune întocmirea unor programe relevante și atractive de educație muzeală, corelând obiectivele educaționale cu necesitățile și interesele publicului-țintă, identificând subiecte/conținuturi care ar implica studenții-designeri în astfel de activități într-un mod interactiv și participativ.
- *Strategia de valorificare a formelor, metodelor și procedeelelor pedagogice în educația muzeală*, elaborată și implementată din perspectiva diversificării și flexibilizării procesului de educație. Poate include utilizarea tehnologiilor moderne, a aplicațiilor multimedia sau a instrumentelor de realitate virtuală. Acestea presupun interacțiunea studenților cu operele de artă și participarea lor la ateliere de creație în vederea învățării prin experimentare, dezvoltându-și abilitățile practice și creativitatea.
- *Strategia de familiarizare a studenților-designeri cu tezaurul muzeal*, care trebuie ajustată la particularitățile de vârstă, mediul sociocultural, interesele și perspectivele de învățare ale acestora. Strategia poate include vizite ghidate, prelegeri și expoziții interactive, însoțite de informații și explicații complexe asupra artefactelor și imaginilor artistice, axate pe promovarea valorilor artistice, culturale și istorice ale patrimoniului muzeal, incitând apare-

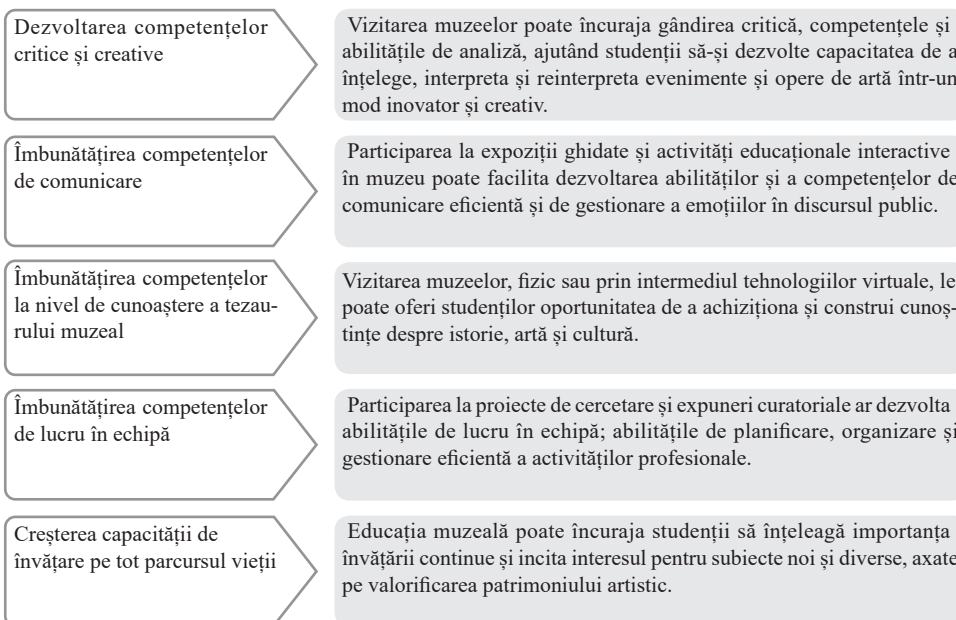
cierea și respectul pentru moștenirea culturală.

- *Strategia de monitorizare, verificare și stimulare a educației muzeale a studenților-designeri.* Poate fi realizată prin intermediul unor instrumente și tehnici adecvate, corespunzătoare particularităților grupului-țintă, precum chestionarul, evaluarea periodică, sondajul de opinie etc., care să permită analiza feedbackului participanților și impactul programelor educaționale asupra educabilului.

Implementarea strategiilor de educație muzeală a studenților-designeri din perspectiva valorificării patrimoniului artistic, corelate cu conținuturile curriculare universitare prin diversificarea metodelor de educație (*viziile ghidate în muzeu, discuțiile în grup, activitățile de cercetare și implicarea în proiecte practice cu schimb de experiență*) a specialiștilor domeniului vizat, ar facilita considerabil procesul de asimilare a cunoștințelor cu privire la valorificarea tezaurului muzeal artistic și ar contribui la dezvoltarea unui set de abilități și competențe profesionale (Figura 1).

Educația muzeală, prin activitățile sale creative și inovatoare, poate oferi nu doar oportunități valoroase pentru studenții-designeri în dezvoltarea competențelor și a cunoștințelor necesare pentru elaborarea lucrărilor de pictură, grafică, proiecte de design etc., dar și perspective de aprofundare și înțelegere a unor domenii conexe (istorie, istoria artelor, istoria designului etc.).

Figura 1. *Competențe dezvoltate în contextul educației muzeale a studenților-designeri din perspectiva valorificării patrimoniului artistic*

În continuare, vom propune câteva exemple de bune practici, care pot fi desfășurate în muzeele de artă

și sunt menite să familiarizeze studenții-designeri cu patrimoniul artistic:

- vizite la muzee, galerii de artă – ghidate sau auto-dirijate – în cadrul cărora studenții-designeri ar beneficia de dezvoltarea și aprofundarea cunoștințelor cu privire la patrimoniul artistic, prin identificarea și valorificarea operelor de artă;
- organizarea atelierelor de creație și a conferințelor științifico-practice, desfășurate de către experți în domeniu, artiști plastici, cadre didactice etc., destinate studenților-designeri în scopul învățării și experimentării diferitelor tehnici de creație, inspirate din patrimoniul cultural și artistic;
- participarea studenților-designeri la proiecte de restaurare, conservare și stocare a pieselor de patrimoniu cultural și artistic, pentru a înțelege mai bine procesul de salvagardare, întreținere și renovare a artefactelor prin familiarizarea cu tehnicile, tehnologiile și materialele utilizate în acest scop;
- dezvoltarea unor proiecte creative, inițiate de muzee sau instituțiile de învățământ, axate pe patrimoniul cultural și artistic, în care studenții-designeri pot fi încurajați să elaboreze și implementeze lucrări creative, precum designul de produs, designul grafic sau designul de interior, expunându-le în cadrul unor expoziții deschise publicului larg;
- participarea studenților-designeri la programe de voluntariat în cadrul muzeelor, al galeriilor de artă pentru a obține experiență de lucru într-un mediu real.

Așadar, practicile de educație muzeală pot eficientiza familiarizarea studenților-designeri cu patrimoniul cultural și artistic, dezvoltându-le abilități practice importante pentru executarea creațiilor proprii.

În concluzie:

Potențialul formativ al muzeului de artă, în contextul educației muzeale a studenților-designeri, este esențial în formarea-dezvoltarea profesională prin ofertele sale educaționale, axate pe promovarea patrimoniului cultural și artistic, iar integrarea tezaurului deținut în curricula

de învățământ ar iniția studenții-designeri în activități de cercetare, experimentare și integrare a tehnicilor, tehnologiilor și materialelor tradiționale în arta designului contemporan, întru elaborarea de proiecte și creații inovatoare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cucuș C. Educația estetică. Iași: Polirom, 2014. 222 p.
2. Filipski T. Educația muzeală. Colaborarea instituții de învățământ-muzeu-familie-comunitate. Studiu monografic. Chișinău: CEP USM, 2021. 149 p.
3. Filipski T., Cuznetov L. Some pedagogical aspects of museum education of pupils and students from the perspective of collaboration between the art museum and learning institutions. In: Creative Education, vol. 13, No. 3, 2022, pp. 794-802. Pe: https://www.scirp.org/pdf/ce_2022032114030994.pdf
4. Filipski T. Fundamente pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate. Teză de doctor în științe ale educației. Chișinău, 2022. 134 p. Pe: http://www.cnaa.md/files/theses/2022/58262/tatiana_filipski_thesis.pdf
5. Nicolaev Gh. File din istoria Muzeului Național de Artă al Moldovei (1944-1990): Realizări și impedimente. Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie. În: Revista de istorie a Moldovei, nr. 3 (107), 2016.
6. Nicolescu C. Muzeologie generală. București: EDP, 1975. 195 p.
7. Petrescu Ș. Liceul de fete "Principesa Natalia Dadiani" în perioada interbelică. În: Revista de Istorie a Moldovei, nr. 3 (107), pp. 48-61. Pe: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/48_61_Liceul%20de%20fete%20Principesa%20Natalia%20Dadiani_%20in%20perioada%20interbelica.pdf
8. Ploșniță E. Muzeul, societatea și salvagardarea patrimoniului imaterial. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă a AȘM, nr. 3 (22), 2011. Pe: <http://www.akademos.asm.md/files/Muzeul%20societatea%20sa%20salcagardarea%20patrimoniului%20imaterial.pdf>
9. Rocaciuc V. Expozițiile de artă plastică din RSS Moldovenească în contextul sociocultural al anilor 1940. În: Revista de Etnografie și Culturologie, nr. 8, 2010, pp. 71-75.
10. Stăvilă T. Arta preistorică – între arheologie și istorie. În: Arta/Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM. Centrul Studiul Artelor Nr. 1. Chișinău: Editura Garomont, 2012, pp. 5-12.
11. Stăvilă T., Ciobanu C. I. Patrimoniul cultural al Republicii Moldova. Ediția a 2-a. Chișinău: Arc, 2014. 288 p.
12. Șișcan C. Cu privire la cercetările în domeniul salvagărdării patrimoniului cultural al Republicii Moldova în contextul integrării europene. În: Revista de etnologie și culturologie/Institutul Patrimoniului Cultural, Vol. XXII, 2017, pp. 82-90.
13. Ануфриев А. В., Шахеров В. П., Шахерова С. Л. Музейное дело и охрана культурных ценностей. Учебное пособие. Иркутск: Изд-во ИГУ, 2013. 197 с. Pe: http://hist.isu.ru/ru/science/docs/shaherov_anufriev.pdf
14. Кожевникова М. Е. Формирование профессиональной направленности студентов средствами музейной педагогики. Ярославский педагогический вестник. Изд-во ЯГПУ, 2010, № 4, Том II (Психолого-педагогические науки).
15. <https://rm.coe.int/1680083746> (Accesat la 21.04.2023).
16. <https://www.slideshare.net/ghenador/lege-pentru-ratifizarea-convenieicadru-a-consiliului-europei-pri-vind-valoarea-patrimoniului-cultural-pentru-societate> (Accesat la 21.04.2023).